

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 8.

V LJUBLJANI, 22. FEBRUARJA 1936

KNJIGA 19

ZIMSKI SPORT

B E L O Z L A T O

GOSPODARSKA VELESILA BOMBAZ OBLACI TRI ČETRTINE CLOVESTVA
N A D A L J E V A N J E

Daleč v ospredju zavzemajo prevladujočo vlogo v proizvodnji bombaža obširne plantaže južnovzhodnih Zedinjenih držav. Tod se širi v nedogled tako zvana »črna prerija«, kjer po večini neštevilne družine zamorskih priseljencev nabere leto za letom velikanske množine bombaža. Še vedno pa čakajo ogromne pokrajine na robu nasadov boljših časov, ko naj bi tudi vanje planila žetev belega zlata.

Po vsakem obiranju se zbirajo v Houstonu veliki transporti ameriškega prediva, odkoder se milijoni bal prevažajo preko glavnih izvoznih luk, Galvestona in New Orleansa v predilnice vsega sveta. S tako zvanim uplandskim, povsod cenjenim ameriškim bombažem lahko tekmuje dandanes le še belo vlakno iz Egipta, dočim je še finejša ameriška vrsta »Sea Island« prediva nenadkriljiva.

Poslednje leto pred vojno so nabrale pridelne roke obiračev vseh delov sveta 25 milijonov bal bombaža. Nad polovico pridelka, 85% so pospravile Zedinjene države, 19% žetve je tedaj odpadlo na Britsko Indijo, 6% na Egipt, 17 na ostale bombažne nasade sveta. Do tedaj še se je bila naglo povzpela tekstilna industrija. Samo v modernih predilnicah Evrope je nad 102 milijona vreten tkač o mehko belo predivo v najraznovrstnejše blagovne izdelke. Nad polovico, 57 milijonov je odpadlo na predilniško industrijo grofije Lancashire.

Med vojno je tekstilna industrija zastala, uničenih je bilo mnogo tovarn in se je samo v Franciji ustavilo nad 1.300.000 vreten. Skrčila se je tudi svetovna žetev bombaža, ki je napolnila l. 1917 le še 17 milj. bal. Komaj da je naš globus imel novo načrtane meje držav, že se je znova sprožila velika, tiha borba za posest bombaža in prevladajočo besedo na svetovnem tekstilnem trgu.

Zedinjene države so v času, ko je stari svet tonil v medsebojnem klanju, zgradile v južnih mestih, v neposredni bližini bombažnih nasadov ogromne moderne predilnice, ki so hitele z izdelki preplavljati svet. Poživljeni velekapital

Lancashirea pa je z odločno pomočjo vlad angleškega imperija razširil, izboljšal stare, pa obdelal nove nasade bombaževca v vseh svojih dominionih. Poseben institut za proučevanje podnebja tal in prilagodljivih, boljših vrst bombaža je pripomogel angleški podjetnosti, da je že po desetletju vztrajnega napora navezala Britanija velik del nujnega uvoza belega zlata na lastne kolonije.

In ko je še Rusija pospravila zmerom večji pridelek bombaža ter je Niponska izven bližnje azijske celinske interesne sfere vložila obilo denarja v plantaže Peruja, Brazilije in Paragvaja, je mrzlično tekmovalje preseglo višek. USA se je izmuznil iz rok dotlej nedotakljivi monopol, starim kulturam bombaža so zrastle novi tekmeči v deželah, ki si vztrajno prizadevajo zagotoviti zemlji in ljudem na račun belega zlata čim donosnejši dobiček. Primer svetovne žetve v letih 1931/32 do 1935/36 svedoči, kolikšne množine belega vlakna je dozorelo pod vročim soncem tropskega neba:

Starejše kulture bombaža:

	v 3000 tonah	letal	povpreček
Zedinjene države	11.523		1.031
Brit. Indija	3.644		906
Kitajska	2.406		598
Egipt	1.329		330

Skupaj 18.922

Pokrajine novih bombažnih nasadov:

	v 3000 tonah	letal	povpreček
Rusija	1.672		424
Sred. in J. Amerika	1.669.41		420.9
Afrika	572.92		141.81
Azija in Avstralija	534.05		140.43
Evropa	58.58		13.86

Skupaj 4.506.96

Prvotne zibelki bombaževca zavzemajo kljub vsem naporom mlajših kultur še vedno tri četrtine svetovne žetve. Pridelek stare kulture je padel za 22 odstotkov, dočim je bera bombaža v mlajših nasadih, porazdeljena na 12 držav srednje in Južne Amerike, 27 pokrajin Afrike, 15 Azije in Avstralije, pa 6 držav južne Evrope narasla za 50 odstotkov.

Preokret svetovne bombažne proizvodnje na škodo USA beleži zmerom manjši izvoz. Še 1932. so Zed. države izvozile 8.754.000 bal bombaža, 1933. že 328.000, lani celo 3.969.000 bal manj. Takšen padec povpraševanja za 45% je tem po-

membnejši, ker je ameriški bombaž med najboljšimi in je skoraj vsa tekstilna industrija imela svoja vretena prirejena za njegovo dolžino.

V času, ko je Anglija povečala bombažna polja v Indiji za 2 milij. ha neobljudene zemlje, je že moral Roosevelt l. 1933 odobriti podporo farmerju, ki je bil prisiljen opustiti del nasadov nekdanj tako dobičkanosne rastline.

Zastoj v predlini industriji je prisilil tudi Angleže, da so ustavili nad 10 milijonov vreten. Enaka usoda čaka Niponce, kjer je nagla industrializacija nad 10.300.000 vreten daleč preseglja potrebe domačega trga. Ideja posedovanja čim večih nujno potrebnih sirovin je pognala Niponce v obrobne pokrajine severnovzhodne Kitajske. Že od l. 1915 ko je Tokio zahteval razširjenje svojega interesnega področja na pokrajino Šantung, so si pionirji Daljnega vzhoda prizadevali prilastiti izključno pravico do starih kitajskih bombažnih nasadov. Setev ameriškega semena je izboljšala kitajsko bombažno vlakno. Postopno niponsko gospodarsko prodiranje v Kitajsko je v l. 1930. povečalo kulturo bombaža za 54, pridelek celo za 55,5 odstotka.

Z osvajanjem severnih kitajskih pokrajin se bo počasi tudi Niponska osvobodila od ameriškega uvoza bombaža. Strokovnjaki vzhodnega carstva menijo, da bodo iz novih pokrajin dvignili žetev bombaža na 1 milijon bal, ostali del potrošnje, 3,4 milij. bal se nadejajo kriti iz številnih plantaž Južne Amerike, kjer je prav z niponskim posredovanjem zadnja leta porasla proizvodnja za skoraj 80%. V l. 1934 je bilo od celotne kitajske bombažne kulture že 43% v niponski interesni coni. Za potrebe svoje cenene, izključno predelovalne industrije so poželi lani Niponci že tretjino uvoza bombaža na svojih in novo pridobljenih tleh.

Zedinjene države ameriške, Anglija, Rusija in Nipon so prepregle svet v veliki borbi za belo tkanino. Od februarja do jeseni se vrste armade obiračev, da pospravijo nakodrane glavice najkoristnejše industrijske rastline. Ahi tudi tam, kjer zemlja in nebo ne nudita vseh pogojev, je vztrajnost človeka priklenila kulturo bombaža nase. V kratki, tembolj vroči dobi južnovzhodnega sibirskega poletja, pa na planotah gornjega Sudana in Peruja dozoreva vlakno bombaževca. Nič ne de, da včasih zgodnja si-

birska slana uniči dobršen del žetve in da vsahne pod vročim soncem ob pomanjkanju vlage občutljivo grmičje. Človek je ustvaril ogromne naprave za namakanje, da bi bila tako skorajšnja žetev čim donosnejša.

Izrazito subtropski, sredozemski tip podnebja je pripomogel, da goje tudi južnoevropeke države bombaž. Zanimivo je dejstvo, da zavzema skoraj dvanajstino bombažnega pridelka Španije, Italije, Grčije, Bolgarije in Turčije na evropskih tleh Jugoslavija. Spodnje Povardarje in Strumiška dolina, kjer s'edi zimskemu deževju vroče in suho poletje je prav povoljno za rast dragocene rastline.

D A L J E GILLISOVE DEZELE NI

Ruski ledolomec »Sadko«, ki je več tednov križaril po Ledenem morju, je razširil po svetu novico, da ni našel nikake zemlje severnovzhodno od Ostrovie (Spitzberga), ki jo je l. 1707 odkril Nizozemec Cornelius Gillis, a ne stopil nanjo. Tri dni se je sukaj v okolici, kjer naj bi štrlela iz mokrega elementa, in avion je z največjo pažnjo pregledal pokrajino: niti za ped kopnega! A za Gillisom je ruski general Makarov l. 1899 menil, da vidi suho zemljo, potrdil jo je potem še l. 1925 neki angleški kapetan. »Sadko« trdi točno in določno: Gillisova dežela se mora zbrisati z zemljevida! Plovbeniki so bliji otok zrealjenja po severnih morjih: za otok so smatrali gomilo plavajočega leda.

SMUČAR (Firzlaff—izrezanka)

NA MEJI MED ZIMO IN POMLADJO

Februar je nesimpatičen mesec. Moč zimskega mraza je sicer zlomljena, bela snežna odeja dobiva tu in tam rjave lise, potoki in reke pričenjajo pod pritožkom snežnice naraščati. Toda tu in tam se še zgodi, da v ledenem vetru vse spet otrdi.

Razume se, da govorimo o februarjih v normalnih letih, ne o takšnih, kakršen je letošnji, ki nam je zimo prav za prav šele prinesel. Toda tudi sedaj se življenje previdno in počasi zbuja.

Ko smo v normalnih letih stopali preko zasneženih polj, so pred nami vzletavale verige jerebic. To njihovo družno zimsko življenje gre sedaj h koncu. Blíža se jim namreč čas ljubezni in parjenja in tu zadostujeta dva. Verige se pričenjajo razčlenjati v pare.

Ptice nas sploh že presenečajo z izrazi svojih pomladnih občutkov. Vodni škorec pričinja graditi gnezdo, krivokljuni, ki gnezditjo že v januarju, valjo še dalje, skalni jereb se pari in proti koncu meseca se mu pridruži še cela vrsta drugih ptic, kakor vran, kavka, sraka, uharica, čuk in v mitem vremenu tudi kos. Znaki bližajoče se pomladi se torej množijo navzlic neprijaznim vremenom. Da, če sonce kdaj toplo posije, se oglasi tudi že škranec in dreskač. Lepi zimski gostje, ki so nas obiskali v mrzem času iz severnih krajev, kakor pegam, snežni strnad in drugi, nas spet zapuste. A zato ne zmanjka ptic. Kajti že se vračajo tudi ptice iz toplejših južnih krajev, kakor škorec, drozgi, prbe in tudi samci ščinkavci.

Ni dvoma, da je zime že konec, navzlic mrzlim dnem in mrzlim valom. Tudi sesalci nam kažejo nevidno moč prihajajoče pomladi. Jazbec se včasih prikaže iz svojega brloga, da bi raztegnil malo ude, ki so mu otroš od zimskega spanja. Tudi nepopárji končujejo svoje zimsko spanje in tu in tam zafrfočajo. Zajec, lisica, bober, kunec in vse vrste kun se žrnijo. Če je bila zima zelo huda, todaj dobe zajci sedaj prve zajčke. dočim so v mlilih letih pričeli s tem že januarja. Protí koncu meseca februarja si je jazbica uredila v svojem brlogu otroško sobo, stari srnjaki si odrgujejo rogovje, kapitalni jeleni ga odmetujejo. Dosti več živalskega življenja v februarju ne vidimo. Le če je vreme zelo

ugodno, opazimo proti njegovemu koncu kakšno žabo, kakšno kuščarico.

O sladkovodnih ribah, ki se mnoge med njimi po zimi drstijo, ni dosti povedati, le ščuka se drsti sedaj. Tudi žuželke se ne kažejo prav, ne zaupajo niti toplim sončnim žarkom. In dobro je zanj tako, kajti nimajo lastne krvne toplote, in če se vrne mráz, tedaj otrpnejo ali pa celo od mraza poginejo.

Prav tako počasi kakor živalstvo se zbuja rastlinski svet. Med topelimi se snegom se prikaže nežni zvonček, prav tako šalog in kurje črevo ter lapuh. To so pa vse preostaj skrite cvetke in jih ne nadeš kar tako. Očistneje je cvetenje leske, bele in črne jelše.

Veliki čas lovcev se je končal. Vsa bistvena zverjad je sedaj pod zaščito, kajti bliža se čas novega pokolenja in vsak resnični lovec ve, da dela v svojo korist, če da živalim v tem času mir in jih kvečjemu krmi. Toda ribiči imajo še polne roke dela. Morske in sladkovodne ribe so še okusne, marsikaveri jegulji in lososu se konča življenje, da bi rabilo v hrano človeškemu življenju. Trnkar mora ščuki sedaj dati sicer mir, toda za sulce in losose so časi kar najpripravnejši.

Mnogo dela imajo sedaj tudi vrtnarji in kmetovalci, ker je treba obrezovati, kopati, orati, saditi in v prav lepem vremenu tudi cepiti. Splah je ta čas odvisno prav mnogo od tega, da li so dnevi in noči toplejše ali hladnejše. Mnogo bodočega življenja zavisi od nekoliko stopinj Celzija. V februarju se pričinja tista velika napetost v naravi, ki označuje pomlad. Niti ljudje se je ne morejo odtegniti, pa naj si smo naravi blizu ali od nje oddaljeni. Pomlad čutimo v svojih udih, bolj nego jo morda zunaj vidimo. Kajti mi smo prav tako živa bitja, kakor jazbec, ki se zbuja iz zimskega spanja, kakor jelen, ki izgubi ta čas svoje ponosno rogovje, ali zvonček, ki zazvoni v pomlad. Tudi mi smo obseženi v velikem krogoteku leta.

Po razpravi dr. Graupnerja —kh

Stavske pogoške: V članku »Helne in ženske« berí na str. 106. v zadnji vrsti tretjega odstavka: rakve iz žimnic. Na str. 110. beri v rubriki Nove knjige in revije v šesti vrsti prvega odstavka: ki vsaj doslej, na isti strani v zadnji vrsti drugega stolpca pa beri: večidel.

MATI KRALJEV, LETIZIA BONAPARTE

(24. VIII. 1750 — 2. II. 1836)

Doma je bila v Ajacciu. S 14. letom so jo poročili s Karlom Bonapartejem, ki je bil jurist in privrženec Paskvala Paolija, vnetega branilca korsških svoboščin. Las Cases poroča v svojem Mémoire de Ste-Hélène: »Ko je bil Paoli na višku

staršev, v strahu božjem, v ljubezni do domovine in zvestobi do svojega plemena. Napoleon je trdil, da gre zahvala za njegove uspehe izvrstnim načelom in zgledu njegove matere. Poglavitna poteza v značaju te žene pa je bila vedrina, kakršna je ni zapustila niti ob najturobnejših urah. To je pokazala l. 1793.

Uvodoma omenjeni P. Paoli je po nesrečni bitki pri Pontenuovu 1769, kjer je podlegla korsška stranka proti Francozom, na angleškem brodu pobegnil v London. Po 24 letih, ko je bil na Mirabeaujev nasvet pomiloščen, se je zmagovito vrnil na Korsiko. Napoleon je z veseljem pozdravil njegovo imenovanje za predsednika otoku. Ko pa je Paoli pozival Anglijo zoper Francijo, se je Napoleonova ljubezen izprevrnila v srepo sovraštvo. Prevrat, ki ga je Napoleon poskušil v Ajacciu, se je izjalovil. Ljudstvo je obsodilo Bonaparteje v »večno prekletstvo in sramoto«, hišo so jim porušili, Leticija je morala z otroki bežati v hosto, odkoder je po nešteti nevarnostih prišla na Francosko. Tu je živela v hudi bedi. Iz te dobe je ohranjeno Napoleonovo pismo, kjer se sin pritožuje, da mu mamica ni vrnila 6 posojenih

Letizia BONAPARTE
(po Gérardovi sliki)

svoje moči, je moral sprejeti diplomatsko poslanstvo iz Tunizije. Hoteč mu pokazati, kaj premore Korsilca, je zbral vse otoške krasotice. Palmo so podelili gospe Bonapartejevi.«

Leticija je dala svojemu možu trinajstero otrok. Ob očetovi smrti jih je živelo še osmero, pet sinov in tri hčerke: Jožef (španski kralj), Napoleon, Lucian (princ Kaninski), Ludovik (kralj Nizozemske), in Hieronim (kralj Vestfalske). Njen poslednjiček je tačas štel komaj par mesecev.

Njegova mati je znala brati, pisati in računati. Francoščine pa se nikoli ni pošteno naučila. Toda odrasla je po stari šegi svoje domačije v spoštovanju do

NAPOLÉONOVA MATI na mrtvaškem odru (risal Jos. Tunner, poznejši navnetelj štajerske galc-rije slik)

frankov. Kakor je neomajno prenašala siromaštvo, tako se ji tudi ob omotičnem podvigu njenega drugorojenca in njegovih bratov ni zvirtelo v glavi. »Kdo ve,« je govorila, »če se ne bodo kedaj vrnili vsi ti kralji, da se nasitijo za mojo mizo?« Eden redkih francoskih stavkov, ki jih je rada jemala v usta, se glasi: »Pourvu que ça dure« (če pojde le tako dalje).

Prav je imela. Ko so odrinili kraljevski orli proti Waterlooju, je Leticija krenila s svojim po polji bratom kardinalom Fesch-om v Rim, kjer ji je papež nudil zavetje. S prihranki je svojim otrokom še dolgo pomagala, celo Karo-

lini Muratovi, navzlic političnemu nesporazumu z njo. Zaman je zaveznike, ki so imeli 1818 sejo v Ahenu, prosila, naj ji vrnejo sina. Tedaj ga je mislila obiskati na Sv. Heleni.

Svojo ljubezen je prenesla na rimskega kralja, svojega vnuka. V starosti si je bedro zlomila in je morala stalno bivati v sobi. Pomalem jo je tudi vid zapustil. V oporoki, pisani po italijansko, je izrazila željo, da bi njeno srce počivalo v Ajacciu. Ugodili so ji in na njenem grobu stoji preprosti napis:

MARIA LETIZIA RAMOLINO BUONAPARTE MATER REGUM.

D.

GLAVNI DOBITEK

DR. VALENTIN KORUN

Vrata v spalnico se naglo odpro in predme stopi uradnik banke, v kateri kupujem srečke državne koterije.

— Čestitam, gospod ravnatelj! zaključite in mi pomolite roko.

— Zakaj? se začudim. Saj ne praznujem ne srebrne poroke ne petdesetletnice rojstva. Sicer bi bili časniki poročali o tem kajpada tudi za širšo javnost važnem dogodku.

— Ali imate trdne živce? Je pohitel.

— No, tako za silo. Pa zakaj vprašate?

— Da bi vas kap ne zadela.

— Kap! Bodite brez skrbi! Ko bi mi založnik vrnil rokopolj svojih povesti, bi bila res nevarnost, da bi mi od jeze počil žolčnik, odvrnem. Vi mi imate pa vendar nekaj veselega povedati, ker mi čestitate.

— Vedite torej, da je vaša srečka pri zadnjem žrebanju zadela — Zdaj je za nekaj trenutkov umolknil, da bi me pripravil na razburljivo novico, in sicer — spet je pomolčal, glavni dobitnik.

— Bežite, bežite! To ni mogoče. Saj vaša banka je kakor zakleta. V njej kupljene srečke se nikdar ne izžrebajo.

Ta opazka ga je zbudila. Užakem še odgovoril:

— Verjemite ali ne verjemite! Tu je brzojavka.

— Kaj?! Ali je res?! sem vzkliknil, ko sem brzojavko prebral. Nato sem segel v miznico, vzel iz nje tisočak ter ga stisnil uradniku v roko. To je za

DR. VALENTIN KORUN
(karikatura N. Pirnata)

vaš trud, ker ste tako ljubeznivi, da ste mi prišli osebno čestitat, sem rekel. Pa veste kaj? Še en tisočak dobiti, ako ne boste nikomur pravili o tem dogodku. Saj si lahko mislite, da bi ne imel miru, ko bi se zvedelo o mojem nenadnem obogatitju.

— Zanesite se! Nikomur.

Čez nekaj tednov sem prejel mlačonček: prav lep kupček samih novih

tisočakov. Zdaj ravnaj pa pametno, fant, da ne zbudiš suma! sem rekel sam pri sebi. Polagoma si izboljšuj življenje, po malem si obnavljaj pohištvo! Najprej, kar je potrebno, nato se, kar je odvečno!

Tako sem se le korakoma preševjal v bogatinca. Od začetka sem si samo sem ter tja, ob praznikih, privoščil kako piško ali zajca. Pa še ob tem so se spogledovali.

— Kako si postal potraten! Prej si se zadovoljil z mesom kake stare krave, zdaj pa taka nasladnost, mi je očital sosed Knebelj.

— Nekoliko potraten sem res, sem se linavsko obtoževal. Pa kar se pišk tiče, iz socialnih ozirrov, da pride kaj denarja med kmete; zajec dobim pa itak za slepo ceno od divjih lovcev.

— No pa vendar, mi je ugovarjal. Ondan sem videl, da ti je služkinja prinesla kar dve desetinki vina. Doslej si bil vendar neizprosen antialkolik, trdeč, da je alkohol hud strup. Zdaj ga pa sam žveviš!

— I seveda sem antialkolik in še vedno trdim, da je alkohol hud strup. Pa stvar je takaka: V telesu je vse polno strupenih cepljivk, ki mu razjedajo staničje. Da se te škodljive uničijo, se mu mora zdaj pa zdaj nuditi protistrup. Tak protistrup je pa alkohol. Vidiš!

— No torej! Saj jaz zmerom pravim svoji ženi, da pijem vino le zaradi zdravja, je Knebelj vzkljknil; pa mi babnica ne verjame. Saj kadar izpraznim takole tri ali štiri kupice dalmatince, kar čutim, kako mi nči tiste peklmanske cepljivke v telesu, zlasti v možganih. In kako to dobro dene! Nebeško! Zasmokal je, nato je pa odbrzel naravnost v dalmatinsko klet.

Cez čas, ko so se sosedje privadili piškam, zajcem in dvema desetinkama vina, sem si začel obnavljati pohištvo. Najprej sem kupil odrgačo za brisanje obuval in sem jo položil vrh stopnic pred vrata.

— Kaka moblesa! je zjavkala gospa Podrgajska, ko jo je zagledala. Ali bi ne bila stara cunjica dobra, če že mora kaj biti pred vrati? Pri nas si kar ob stopnicah drgnemo blato in vendar nam še nihče ni očital, da ne spadamo med pestilenco.

Moralno, ali kakor bi ona rekla, materialno ogorčena je bila, ko je videla,

kako sem si dal poslikati spalnico: Eroti plešejo kolo z nimfami. Johtasa, johtasa! je vzkljknila. Gotovo vam skratelj nosi cekine, da tako pregrešno razsipljete z denarjem; odtod ta poganska nagota. Od sramu jih kar pogledati ne morem, je jezila, hkrati pa je škilila nanje.

Res sem precej razkošno opremil stanovanje, kljub temu pa so mi od izžrebanega milijončka preostali še lepi stotisoči. Zato sem se odločil, da si v Bohinju zgradim vilo. Toda ko sem čital, da Bohinjci nimajo radi, če se njihova deviška pokrajina skrini s civilizacijskimi izrodki, sem se premislil; ker vsiljiv res ne maram bit. Postavil sem si jo pa pri Sv. Katarini. In za zahvalo, da sem z njo, kakor so rekli, olupšal njihov kraj, so me Katarinčani izvolili za častnega občana.

Že nekaj časa sem čutil, da me sosede gledajo po strani. Tudi Knebelj se me je daleč izognil, kadar bi bil moral mimo mene iti uničevati škodljive cepljivke. Iz ust gospe Podrgajske je pa večkrat padla tudi kaka dvoumna beseda, kj je menila name. Oni dan mi je zabrusila kar v obraz: Pojdite no! Saj vemo kako in kaj. Mha! Na pošten način dandanes nihče ne more postati financar.

Jaz sem se prekleto malo zmenil, kaj ljudje o meni mislijo in govorijo. Zavist jih lomí, sem dejal sam pri sebi ter sem si nalašč kupil še lično limuzino. Nisem je pa imel niti dober teden, ko sem dobil poziv, naj se nemudoma zglasim v policijskem uradu, v sobi št. 5. Kaj mi neki hočejo? me je zaskrbelo. Začel sem si izpraševati svojo državljansko in socialno vest. Pa mi ni imela ničesar očitati; bila je čista kakor devica. Seve, saj se niti demonstracij ne udeležujem — sem prelen za to — na vlado pa tudi samo na tihem zabavljam.

Najbrž me kličejo zaradi pričevanja, ker sem bil ondan navzoč, ko je na Zoisovi cesti neka ženska klofutala svojega moža. Prav to bo, sem si mislil. Pa se varajo, če mislijo, da bom kaj povedal. Kaj mi mar? Dedec je bil že potreben klofut. Jaz sem se ob tem prizoru izvrstno zabaval, zdaj naj bi pa pričal zoper žensko, ki mi je pripravila to zabavo! Naka! To bi bila grda nehvaležnost. Tako sem sklenil in šel na policijo.

D A L J E

LJUBOSUMNOST JE MUKA

BISTVO IN NEVARNOSTI HUDE STRASTI

Znan epigram nemškega filozofa Schleiermacherja pravi: »Eifersucht ist eine Leidenschaft, die mit Eifer sucht, was Leiden schafft«. (Ljubosumnost je strast, ki išče vneto tega, kar povzroča trpljenje). Z jedrnatim stavkom je povedano tu v bistvu vse, kar je povedati o značaju in učinku ljubosumnosti, o njenih lastnostih in nevarnostih. Kot občutje spada ljubosumnost med tiste »manije«, ki svoje žrtve ne spustijo več tako lahko in imajo na zunaj in znotraj usodne posledice.

Značilno je za ljubosumnost, da išče vsepovsod hrane za svoje muke in spravlja v stalno razburjenje ter nemir tako tistega, ki ji je zapadel, kakor tudi osebo, ki se proti njej obrača. Nezaupanje, ki je zvezano z njo, spodkopava vse, kar je samo na sebi nedolžno, sumniči in zbada tudi tam, kjer ni objektivno nobenih razlogov za takšno početje ter ustvarja tako med ljudmi ozračje, ki je nevarno nabito z napetostjo in bojaželjnostjo. Čeprav je njeno glavno področje razmerje med spoloma v ljubezni in zakonu, razširja svoj vpliv še daleč preko tega, na vsa življenjska razmerja, ki dajejo povod, da je človek nevoščljiv na prednosti in uspehe drugih ljudi, ali kjer se čuti utesnjenega v svoji veljavi in vsaj zapostavljenega. Tako se pojavlja ta občutek nič manj čisto in nič manj mučen tudi med poklicnimi tovariši ali v boju za družabno veljavo.

V nasprotju z nevoščljivostjo, ki drugemu človeku, kakor pove že označba sama, ne privošči, kar bi rad imel, je ljubosumnost lastnost, ki nastopa z zahtevo po izključni pravici in pretežno gre tu za posamezno osebo, za katero se bojimo, da izgubimo nje naklonjenost ali zvestobo. Če spada ljubosumnost v prirojeni, nespremenljivi značaj človeka, tedaj nimamo proti njej nobenega pravega zdravila. Ljubosumnež po naravi, ki muči samega sebe, se ne da prepričati z nobenimi dokazi, da se moti, če misli, da je v svojem zaupanju in svoji ljubezni do druga varan. V človeku, ki je tako ustvarjen, se ta občutek razrase

proti vsej pameti in vsemu razumu in tisti »zelenooki nestvor«, o katerem govori Shakespeare v svojem »Otelu« največji drami ljubosumnosti, kar jih imamo. Kjer ljubosumnost nima stvarnih, dokazljivih podlag, tam temelji večinoma v negotovi, preobčutljivi zavesti lastne vrednosti ali tudi manj vrednosti, ki jo lahko pretrese že vsaka navidezna nebriga.

V splošnem se da izvajati ljubosumnost iz uzeljene ničemurnosti, ki se čuti zadeto v svojih zahtevah po veljavi in upoštevanju. V takšnih primerih je razmeroma malo nevarna in se da odpraviti z uspehi v drugih področjih. Globlja in bolj tragična je v svojih učinkih, če gre za razmerje med ljudmi.

Zelo razširjeno, a zmotno je mnenje, da zaupanje, ki je zvezano z ljubeznijo, izključuje ljubosumnost. Nasprotno, v sposobnosti do ljubosumja je lahko dokaz za globino in moč ljubezni. Saj je povsem naravna želja, da bi imeli človeka, s katerim smo notranje zvezani, popolnoma zase. Za vse, ki se globlje in strastno ljubijo, so potrebna pred vsem notranja jamstva, da lahko verujejo drug v drugega in se zanašajo drug na drugega. Že misel, ki jo drug zadržuje v sebi in še bolj v sebi zadržano čutenje in doživljanje lahko občutimo kot ravnodušnost in celo rahlo nezvestobo.

Ljubezen ne zahteva samo izključne posesti, temveč tudi vsestranske duševne skupnosti, in se čuti v svojih zahtevah ter pravicah prikrajšano, če ne more vsega deliti z drugim. Potrebna je že visoka kultura ljubezni in zakona, da spoštuje pravico do tajnosti in samosvojesti partnerja. Ta širokoprstnost in odličnost v mišljenju je tistim, ki se ljubijo brez ovir in obvladovanja samih sebe, neznana. Do kakšnih strašnih posledic se lahko stopnjuje ljubosumnost, nam poročajo zmerom znova poročila iz vsakdanjega življenja in njih umetniška obdelava v romanu, drami in filmu. Še jasneje govorijo sodni akti in zgodbe duševno bolnih. Majhna doza ljubosumnosti pa je lastna menda vsem zaljubljenecem in jim pod nekimi pogoji lahko poživi ter ohranja medsebojno

čuvstvanje. Na ta način se samodopadljiva zavest posesti, ki se čuti tako rada neranljivo, obvaruje nepravilne samogotovosti in ljubezen, ki je prisiljena, da si tu pa tam na novo osvaja, se v svoji vrednosti dviga. Za kar se moraš vedno znova potegovati, to se človeku zdi bolj vredno in poželjno nego tisto, kar lahko ima vsak trenutek in samo po sebi. Pred vsem utegnejo žene s priložnostnim »koketi-

ranjem« z drugimi povečati v očeh svojih mož svojo vrednost in svoj mik. Potrebno je le to, da iz pametno uporabljene »vojne zvijače«, s katero napraviš druga malo ljubosumnega, ne postane navada in resna nevarnost.

Za pravilno ocenitev ljubosumnosti pa ne smemo pozabiti, da je skoraj splošno človeško zlo in da smemo tam kjer je nič ni, sklepati prej na nedostatek nego na prednost. Samo popol-

ZACETNICA.

noma nevtraln in stvarno ukrojeni ljudje ali pa takšni, ki se smatrajo za »nepremagljive«, se lahko ponašajo z dvomljivo slavo, da so za ljubosumnost neobčutljivi. Toda ljubosumnost je strast, ki jo je treba obsojati, če sumiš brez podlage in se sprevrže v opravljanje, zasramovanje, surovost in zločin. dr. k. b.

„A N E K S I J A“ RODBINSKIH PRIIMKOV

I. KOSTIAL

»Gottscheer Kalender« za l. 1935 je objavil poleg beletrističnih spisov tudi nekaj poljudno znanstvenih: »Vrednost kočevskega gospodarstva v 2. polovici 16. stoletja (Jurij Vidmar v Celovcu), »Razvaline Friedrichsteine (Jos. Perz, nadučitelj v p. v Dolgi vasi), »Grossenshein wrantok« = veliki Šmaren (Maks Tomič, upravitelj mešč. šole v Radgoni), »Hišna in poljska imena v Zajčjem polju in Črnem potoku« (Jos. Perz), »Župnija Koprivnik«, nadaljevanje (župnik A. Schauer) in »Domače slike: košnja in pastirsko življenje (Jos. König).

Le eden spis ni vreden hvale: »Današnji kočevski priimki« S tem člankom se je Jos. Perz, nadučitelj v p., zares blamiral. V drugem odstavku namreč poudarja, da je sprejel v svoj seznam samo nemške priimke (»Im voraus sei bemerkt, dass in dieses Verzeichniss nur die deutschen Gottscheer Familiennamen aufgenommen wurden« — pridevnik je podčrtal Perz sam!) *) — Med njegovimi »nemškimi« priimki pa so tudi trije italijanski: Asoli, Morocutti in Pellegrini; nadalje štirje češki: Formánek, Kratochvil, Porubsky in Pospíšil — in nazadnje okoli 50 slovenskih:

Agnič, Brezar, Bučar, Dornik, Gašparič, Jaklič, Jelen, Juran, Jurman, Kobe, Kobetič, Kozar, Kozlar, Klun, Lešič, Loretič

*) Značilna je Perčeva pripomba k temu: »Priimki tistih rodbin, ki govore danes tudi kočevski dialekt, a so prišle šele pred kakim polstoletjem ali pozneje iz sosednih krajev v »deželico« ter se tukaj naselile, niso sprejeti v tale seznam, tako tudi ne priimki onih rodbin, v katerih oče ni Kočevar, dasi je družinski jezik le kočevski«. Ta opazka se nanaša na Ribničane in druge Slovence, a tudi na Čeha, Lahe, Poljake in razne nemške priseljence iz alpskih in sudetskih provincij stare Avstrije.

(nekdaj Lovretič), Lukan, Majhin, Medic, Mihič, Miklič, Naglič, Pangretič, Prajdič (nekdaj Brajdič), Rožič, Svetič, Stanič, Semič, Sušteršič, Tomič in Tomič, Perše, Perc, Petelin, Peče, Primož, Piut, Ramor, Zamida in Zamide, Zbašnik, Štrbenc, Skibar, Zupan, Švadnik, Šešarek (nekdaj Češarek), Šubic, Trampož, Črne, Tomažek, Vogrin, Vesel.

Seveda piše g. Perc s ch, t s ch namesto ä ž, ä včasih tudi g namesto k. S tem pa ne more pretvoriti slovenskega priimka v nemškega. — Kombinacijo nevednosti s fanatizmom, ki sem jo ugotovil v »Zisue« z 21. X. 1934. (knj. XVI., šte. 16., str. 301) v počenjanju Maksa Tomiča, kaže torej tudi Jos. Perc iz Dolge vasi. Po njegovem »sistemu« bi se dala tudi imena v Aziji, Afriki in Ameriki anektirati za nemško »nacije«.

R A S T O T R O K I N L E T N A D O B A

Mati, ki sledi rasti svojega otroka, misli običajno, da raste otrok vse leto enakomerno, in si dela skrbi, če v nekem času opazi, da tehtnica ne beleži nobenega napredka. Takšne materinske skrbi pa so brez podlage, kajti otrokova rasti ni odvisna samo od prehrane, temveč tudi od letne dobe. To je dokazal pred časom halleški profesor Lange s celo vrsto meritev. 110 zdravih otrok je redno tehtal in je pri tem ugotovil zelo vidne nihaje v zvezi z letno dobo.

Od septembra do decembra se je vsem otrokom teža zelo večala, od maja do avgusta je bil napredek neznaten, od januarja do aprila pa normalen, t. j. srednji. Isti pojav je potem raziskaval pri 54 starejših otrocih, t. j. od 3 do 6. leta. Tudi tu se je pokazala razločna odvisnost med porastom teže in letnim časom. Največja je bila od junija do novembra, najmanjša od decembra do marca, srednja pa od maja do avgusta.

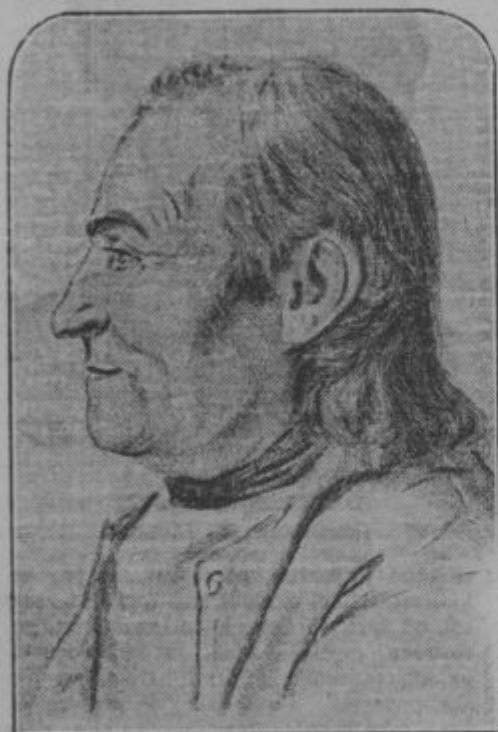
Tudi tu se kažejo tri sezonske periode v rasti teže. Čisto drugače je z rastjo v dolžino. Tu so periode štiri. Dveletni otroci so rasli v dolžino najhitreje pomladi in v začetku poletja od aprila do junija, najpočasneje pa pozimi od decembra do marca. Jeseni so zabeležili majhno rast pri malih otrocih, v avgustu so otroci rasli sicer bolj nego pozimi, a še davno ne toliko kakor pomladi in poleti. Tudi pri otrocih od tretjega do šestega leta je bilo opaziti vpliv štirih letnih dob na dolžinsko rast, in sicer natančno tako kakor pri malih otrocih. Tako moramo torej pri meritvah in tehtanju otrok upoštevati ne samo prehrano, temveč tudi letno dobo.

IZ LITERARNEGA SVETA

VZORNI KMET

Za Miklavža 1935 so dobili Švicarji čedno delce: Fritz Ernst »Kleinjogg, le pa'san modéle«.

Na posestvu Katzenrütli blizu Curiha je v 2. polovici 18. stoletja gospodaril Jakob Gujer, ki so mu sovaščani rekali Chlijogg, t. j. Jakec. Curiški zdravnik Haus Kaspar

Kleinjogg

Hirzel mu je pridobil skoraj evropski sloves, izdal je namreč njegov življenjepis in dolgovezno razlago njegove filozofije kakor tudi modrosti, s katero je Gujer upravljal svoje imetje. Nekateri znameniti sodobniki, Goethe, Rousseau, prosvetljeni princ Württemberski, so se z navdušenjem zanimali za tega »selskega Sokrata« in čisto romali na Katzenrütlihof.

Curih je bil ta čas središče lepoznancev ali krasoumcev. Pesnik Bodmer — njegovi verzi so nam danes dolgočasni — je znatno vplival na izobraženo mlado Nemčijo. S svojimi slovstvenimi načeli je ta Curičan občutno izpodkopal vpliv tedanjih pedantov, med njimi Gottscheda iz Lipskega. Spričo številnih Bodmerjevih stikov, spričo pisatelja Salomona Gessnerja in modrijana Lavaterja, čigar izum — fiziognomonija — se danes vrača v modo, je Curih zavzemal edinstveno stališče v književnem svetu one dobe. Mesto z 10.000 duš je štelo malone 800 literatov, vmes nekaj veljakov.

Med temi 800 je bil tudi lečnik in ljudec H. K. Hirzel, ki je posvetil skoro 1000 strani v 2 zvezkih Chlijoggu, spremenivši ga v književno obliko Kleinjogg. Čeprav je bil položaj kmeta v 18. stol. po vsej Evropi jako beden in boren — v Švici je bil ta stan malo na boljšem kakor po sosednjih državah — je bilo po kantonih med Bernom in Curihom nekoliko takih vzornih kmetovalcev, a nobeden ni tako slovel kot Jakec. Mirabeau, veliki govornik, ki je ob prekuciji branil ideje fiziokratov, je poznal francoski prevod Hirzelove knjige in napisal laskave besede o Kleinjoggu. Rousseau bi bil rad — da mu je zdravje dopuščalo — dovršil svoje dni pri tem »seljaku pridnejšem, pametnejšem, umnejšem od vseh modrijanov na svetu«. Goethe je z Lavaterjem in drugimi obiskal Kleinjogga ter se vrnil bogatejši, priznava v nekem pismu. Ugleden kipar je v nizkem reliefu upodobil Kleinjogga in banaškega senatorja, ki je bil prišel tja na poset. Poljski kralj je pozvedal po švicarskem kmetu in ameriški koloni so si jemali za zgled njegove besede. Dodajmo še to, da se naš Sokrat ni prevzel: njegovi potomci še danes kmetujejo na tistem posestvu. D.

E. ARNAUD,

RECHERCHES DE LA VÉRITÉ

Edouard A., profesor visoke šole za lepe umetnosti, je pred nekaj meseci izdal knjigo o »laskanju resnice« (umetnosti, veda, okultizem, vera) v Parizu pri Leymarieju. Kritika ga šteje med one mislece, ki so skušali dvigniti »laidino zagrinjalo«, torej med osebnosti, kakršne so Platon, Maimonides, Boehme, Paracelzij, Blavacka, Tomaž Akvinski itd. — Resnica, tako nas uči pisec, sodi med absolutno, nezrazno, nespoznavno. Se celo če bi spoznali vso uganko skrivnostnega kozmosa ali vesoljstva, bi nam to razodelo zgolj eno plat resnice: pokazalo bi nam stavbo, a ne stavbenika.

Splošni enciklopedist, opremljen z vsem, kar v preteklosti in sedanosti predstavlja človeško znanje: v vedi, zgodovini, verstvu, filozofiji, metafiziki, okultizmu, skratka v vseh področjih, koder je delovala misel iskalcev; enciklopedist, ki bi z vsem tem bajnim znanjem družil prvovrstne vrline vrojenega vida (intuicije), analize, sinteze, sodbe — bi mogel zgraditi kozmično hipotezo, preprosto in obenem veličastno podlago za delo, ki bi vsaj za zdaj predstavljala najboljši simbol resnice, kakor si jo more človek zamisliti.

A. D.

GOETHEJEVA POBOZNOST

Francoski kanonik Delfour je letos objavil uspeh svojih raziskav po delih nesmrtnega Olimpijca glede njegovega verskega čuvstvovanja, ki se je odevalo v raznih oblikah, neredkokdaj težko umjivih in osup-

ljivih. Avtorja vznemirja proti koncu knjige to, da si hitlerjevci lastijo Faustovega očeta, češ: »Prosveta, kakršno je poznal Goethe, nima nič skupnega s to kulturo, katere razvoj organizira Hitler. Naš Mojster je bil svobodnomislec, pelagijanec (= sumljiv krivoverstva), miroljub, nasprotnik vseh ozkosrčnih narodnostnih strank, naklonjen vsem plemenitim težnjam svetovljanske umstvenosti«. K.

NOVE KNJIGE IN REVIIJE

DAVORIN RAVLJEN:

POT K MRTVIM BATALJONOM

(Izdala in založila Vodnikova družba, 1935)

Med letošnjimi knjigami Vodnikove družbe je poleg Šorlijevih »Petdesetih odstotkov« (Pratika, ki jo je uredil dr. P. Karlin, je poglavje zase) pač najzanimivejša Ravljenova »Pot k mrtvim bataljonom«.

Ravljenovo ime je znano našemu beročemu občinstvu iz dnevnikov in drugih listov. Vodnikova družba je izdala njegovega »Tulipana« (1932.) To pot je strnil v celoto svoje »zapise in spomine s poti od Sušaka do Krfa« o priliki romanja naših parlamentarcev na grobove nesrečnih srbskih žrtev v svetovni vojni. Navzlic temu ni knjiga zgolj priložnostnega značaja, dašiprav zaradi tega ni takšna, kakršna bi bila potrebna Slovincem, ki še ne Poznajo naše Dalmacije. Ravljen se previdno izogiblje propagandne težnje, domoljubnost in spoštljivost v zvezi z namenom potovanja sta pa očitni, kar seveda še ni minus, saj po Mazziniju »domovina ni ozemlje; ozemlje je le njena podlaga. Domovina je ideja, ki se dviga na tej podlagi; je ideja ljubezni, čuvstvo skupnosti, ki objema vse sinove tega ozemlja« (Dolžnosti človeka). Kraji in ljudje se vrste kakor v filmu. Bolj prehitro nego prepočas. Tu pa tam poživi jedrnato pripovedovanje kratek zgodovinski spomin ali zemljepisni opis. Vsekako sta družba in avtor storila lepo delo z izdajo te spominke knjige. Tu imamo vsaj kolikor toliko celoten (čeprav le filmsko kratek) pregled naše riviere, o kateri so slovenski dnevniki in obzorniki zbrali že bogato literaturo, ki je pa praktično nedostopna.

Ravljenov način pisanja je svojevrstna književna reportaža. Po delu in poklicu je Ravljen novinar, dober novinar, o katerem se ne more reči, da »ni k novinam za brašno prinesel trdnega jezikevega znanja«, da potem »v zadregi jame po vseh kotih svoje glave pometati, kako bi to ali to rekél« (Fran Levstik, Razgovori), vendar se mu je pripetilo, da je zagrešil nekaj pravopisnih

DAVORIN RAVLJEN
(karikatura N. Pirnata)

odnosno jezikovnih pogreškov. N. pr.: bakla, zaplankan, okrenili smo (pravilno: smo se), od časa do časa, kukati, naenkrat, gorostasen, prečkati, očali, zavdarja, ruševina, silueta, zenit, dirigirati, harpunirati. Ruska prelestna skrušenost je nepotrebna. Prav tako besede: stasit, propustnica, ribar (trgovec z ribami, ne pa ribič!), čestiti (župnik), razgranjen, provesti zasedbo, pregaziti Bosno (gazi se voda, sneg). Jedrega je menda stavka napaka (pravilno: jedrenega). Prav tako nemara dubrovški poleg pravilnega dubrovniški, miestral, Arnauti. Za mošejo se zdi pravilnejša džamija. Nesrečni prislov nekam je proti koncu knjige prevedč sumljiv. Neenotno so pisani izrazi: skoro — skoraj, včas — včasih — časih, vnanji — zunanji. Koriti in ogovarjati koga je pravilno tudi za one, ki tega ne vedo. »Nabikaane noge« na Sušaku so odveč, prhut in oštarije v Dalmaciji tudi. V knjigi je dosti zemljepisnih strokovnih izrazov po Cvijiču, ki jim bo treba najti primernih besed v slovenščini. Pripomniti bi še bilo, da je v Dalmaciji prav tako malo »mestec« kakor izvernih slik Tiziana in drugih starih mojstrov in da se razdalje na morju ne merijo po kilometrih. V avtorjevi »zvrhani zakladnici spisov in spominov« je nemara

ostala tudi knjiga pokojnega tovariša Jelenca. Toliko o lupini zdravega jedra.

Na koncu knjige je nad šestdeset lepih bakrotiskov — reprodukcij naših priznanih fotomaterjev (inž. D. Serafnik, Karlo Kocjančič, Fr. Krašovec, inž. Michieli, Stanko in Dušan Ribnikar i. dr.) Iv. Podržaj

FRANC GRIVEC, ZITJA KONSTANTINA IN METODIJA

(Družba sv. Mohorja 1936)

Bogoslovci, slavisti, dijaki bodo s pridom rabili pričujoči 8. snopič Cvetja iz domačih in tujih logov, ki ga je prevel in razložil prof. dr. Grivec. V strokovnjaškem uvodu vas bo zanimala trditve, da oba življenjepisa spadata tudi v začetek slovenske književnosti kot svetla davna spomenika umetniške slovenske proze (39). Dalje se boste pomudili pri današnjih nemških mnenjih glede obeh bratov: »Sovražno ravnanje nemških škofov moramo tudi zato obžalovati, ker je bila tukaj zamujena izredna priložnost, da grška kultura in izobrazba dobi vstop v Nemčijo...« (31). Nekatera poglavja bodo priklenila nase zgolj strokovnjake: meni se zdi ta ali oni disput malenkostno dlakocepstvo. Nelogičen se mi vidi kaganov stavek: »Preverjeni, da je to resnična vera, smo ukazali naj se dajo prostovoljno krstiti...« (77). V današnjih časih »svobode« naletimo še vedno na slične cvetke, n. pr.: v božični številki »Illustrazione italiana« pod podobo padlega letalca: »Un eroe italiano vittima della efferata barbarie abissina«.

Grivčev jezik je negovan, s posebnim namenom starinski pobarvan. Odtod na primer oblika Metodij, ime, ki so ga Čehi nekoč prevajali: Strachota, kakor da je od latinskega »metus«. Filologu bo dobro došla opomba, da se že stara slovenščina rada ogiblje samostalniškega roditelja: venec pravice (145) in pravi manj pravilno: pravični venec. Taka hypallagé je znana iz F. Levstika: krompirjeva hvala. Korektura je vzorna, vendar mislim, da naj stoji na str. 123. Eustachios (nam. Eustathios).

A. Debelfak

FILATELIJA

Zanimanje za znamke se dviga

Za sedanji čas je prav zanimiva ugotovitev, da se število filatelistov veča. Središče vse trgovske kupčije se je preselilo v London, poživiljenje pa se čuti tudi v vseh drugih filatelističnih središčih.

Po jubilejni izdaji svetovno znanega Gibbonsovega kataloga je doslej izšlo 105.155 uradno priznanih znamk, toda na vsem svetu ni niti ene zbirke, ki bi jih imela. Tako torej ni niti ene popolne zbirke. Tako imenovani »redni« znamk, ki torej niso ne specialitete ne kuriozite, je katalog zabeležil 58.007, pa tudi teh nima niti ena zbirka, ne državna ne zasebna.

Vrednost znamk je v splošnem porasla od prejšnjega leta za 10—15 odst.

Poljske letalske znamke za frankiranje navadnih pisem

Ker so na Poljskem ostale velike zaloge letalskih znamk, je poštna uprava odredila, da se te znamke lahko uporabljajo namesto pisemskih znamk. Posledica tega bo, da bodo rabljene poljske letalske znamke v ceni zelo padle.

Posebnosti na angleških znamkah

Pri navadnih angleških frankovnih znamkah po 1 in 1½ pennyja so opazili zadnje tedne dve prav zanimivi posebnosti. Na znamki za 1½ pennyja je dobil kralj iznenada nakodrane lase in daljšo brado. Pri znamki za 1 penny se mu je brada celo podaljšala do roba okvira. Te posebnosti so nastale zaradi napačne razdelitve tiskarske barve. Takih znamk je seveda prav malo, in cenijo vsako na 10 angleških funtov.

Nove znamke

Francoski Senegal: Izšla je vrsta novih znamk s pokrajinskimi slikami. Vsebuje naslednje vrednote: 1 c. višnjevo violičasta, 2 c. rdeče rjava, 4 c. višnjevo siva, 5 c. rdeče oranžna, 10 c. lila, 15 c. črna, 20 c. karminasta, 25 c. rjava, 30 c. zelena, 40 c. rjavo karminasta, 45 c. temno zelena, 50 c. rdeča, 65 c. temno violičasta, 70 c. rjava, 90 c. karminasta, 1 fr. violičasta, 1,25 fr. rjavkasto višnjeva, 1,50 fr. višnjeva, 1,75 fr. zelena, 2 fr. svetlo višnjeva, 3 fr. zelena, 5 fr. sivo rjava, 10 fr. rjavo karminasta. Portovna serija obsega naslednje vrednote: 5 c. svetlo zelena, 10 c. rdeča, 15 c. vijoličasta, 20 c. olivno zelena, 30 c. rjavkasto rdeča, 50 c. lila, 60 c. oranžna, 1 fr. črna, 2 fr. višnjeva in 3 fr. karminasta. S tema dvema serijama so izšle še posebne letalske znamke: s sliko letala nad reko po 25 c. rjava, 50 c. rdeča, 1 fr. lila, 2 fr. višnjeva, 3 fr. olivna, s sliko letala nad karavano pa znamke po 4,75 fr. oranžna, 5,50 fr. violičasta, 6,50 fr. višnjeva, 8 fr. črna in 15 fr. rjavo karminasta.

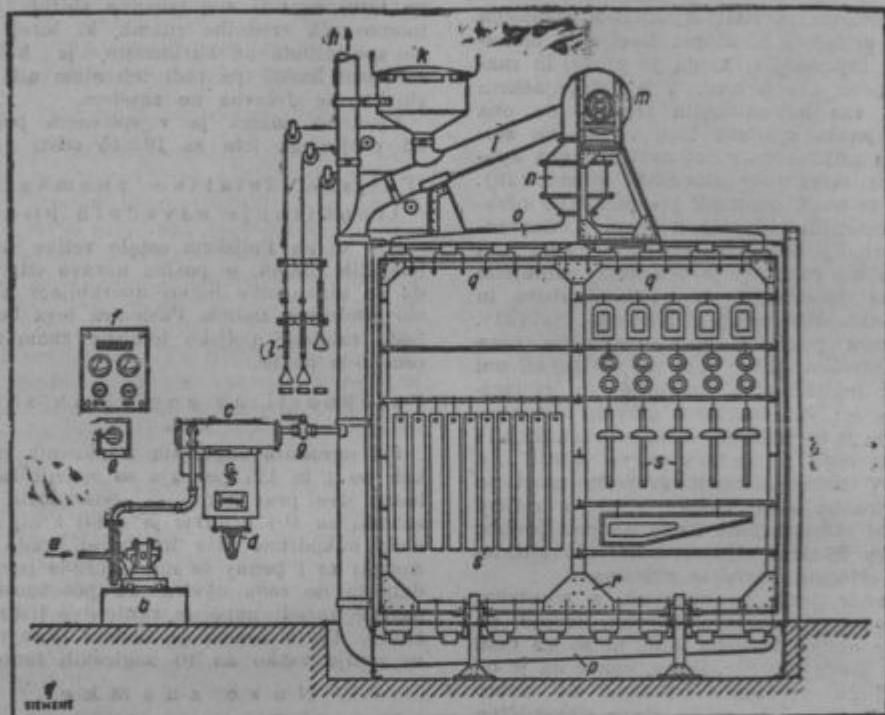
TEHNIČNI OBZORNIK

OZON IN BARVE

Za ozon, aktivno modifikacijo kisika, ki so ga doslej uporabljali le za čiščenje zraka ali vode ter kot reagent v kemijski analizi, so našli sedaj novo polje udejstvovanja — sušil bo oljne barve in pokoste. Sušenje teh snovi povzroči namreč v pretežni meri kisik, ki se z njimi spaja v trdo tvarino. Doslej so uporabljali za sušenje prepleška-

rem je gibljivo stojalo (r), ki nosi sušenju namenjene predmete (s). Zrak prihaja v hram od zgoraj (o), spodaj pa ga cevi (p) vsesajo. Na poti od spodaj navzgor mu cev (g) dovaja ozon. Kroženje zraka povzroči ekshaustor (m), ki mu moremo z zaklopkami (l) nuditi svež, preko filtra (k) očiščen ali pa že uporabljen in na določeno temperaturo segret zrak.

V slučaju, da hram za sušenje ni na razpolago, si moremo pomagati z enostavno

nih predmetov na precej visoko temperaturo segret zrak. Toda izkazalo se je, da so pri tem postopku rade razpokavale gladke plasti ter obledele svetle barve. Ker ozon ne pospešuje sušenja s silo, ampak pospeši le njen naraven potek, moremo z njim koristno skrajšati dobo sušenja za eno tretjino.

Za sušenje barvanih in pokoščenih predmetov so že dolga leta v uporabi 20 do 50 kubičnih metrov veliki hrami, v katerih kroži svež ali deloma osvežen zrak. Zategadelj je bila na dlani združenje teh hramov s pripravo za proizvodnjo ozona. Prerez skozi tako združeno pripravo, ki se je izredno dobro obnesla, vidimo na naši sliki. Z cevjo, ki obdaja hram za sušenje je združena precej enostavna priprava za proizvodnjo ozona (c). Ona spremeni s pomočjo tlečega razelektrjenja del zraka, ki ga dovaja motor (b) v ozon. Zgoraj na levi vidimo še stikalno ploščo (e, f) za ozonizator. Sušilnica sama obstaja iz hrama, v kate-

omaro, ki ji spodaj dovajamo tople, z ozonom pomešan zrak. Tudi na ta primitiven način moremo z uporabo ozonizatorja doseči kar najboljše uspehe (tma.)

TEHNIŠKE ZANIMIVOSTI

V dolini Dix v Švici so zgradili novo vodno centralo. Jez te naprave je zgrajen v višini 2000 metrov ter je dolg 450 in visok 85 metrov. Učinek hidroelektrične centrale bo po popolni izgotovitvi znašal 135.000 kilovatov.

Angleži so pričeli z gradnjo ogromnega vodnega letala, ki bo vzdrževalo stalno zvezo med Anglijo, Bermudovimi otoki in New Yorkom.

Anglija je lansko leto pričela z gradnjo letal v serijah. Pri gradnji letal posameznih delov ne zvare več v celoto, ampak jih zvežejo z vijaki in peresi. Prednost tega postopka je v tem, da je mogoče pokvarjene dele naglo nadomestiti z novimi, kar je še posebno važno pri vojnih letalih.

R A D I O

Ali bo nadomestila elektronka bajanico?

Pomanjkljivosti, ki so združene z uporabo bajanice pri določljivih podzemskih vodnih nahajališč, so že precej časa narekovale ekzaktnim vedam, da naj si le te poiščejo geofizikalne merilne postopke, ki ne bodo občutljivec le v rokah izredno občutljive osebe. Najnovejši razvoj na tem področju je segel zato po elektronski cevki; ona naj bi bila pač po slutnjah znanstvenikov edina v stanu kot indikator (določevalec) nadomestiti primitivno palčico iz lesa. Že pred tremi leti so zato zgradili pripravo, s katero so dosegli razmeroma dobre rezultate. Priprava je bila zgrajena tako, da je sprejemala vase vse »elektromagnetne sile podzemlja«. Kajti njena glavna sestavina so bili zasloni, ki so branili vstop vseh elektromagnetnih učinkov s površja. Kljub triletni praksi, ki jo ima za seboj ta priprava, moramo vendar priznati, da se nam še ni posrečilo dokončno pronikniti v skrivnost površinskih zemeljskih plasti. Kajti točnost in zanesljivost meritev, s katerimi je bila dokazana v 80 do 90 odstotkih voda in v 10% odstotkih tektonske motnje podzemste razpoke, hodniki, gube, napolnjene z vodo ali pa tudi brez nje, je precej omejena, ker še ne poznamo sil, ki učinkujejo na pripravo z elektrono. Čeprav so imeli dosedanji rezultati že precejšen praktičen pomen za odkritje vodnih nahajališč v »suhih pokrajinah«, bo treba pripravo vendar bistveno spopolniti. Poleg tega bo treba posvetiti več pažnje fizikalnim silam, ki vplivajo na meritve.

PRAKTIČNE NOVOTE

Da ne bodo računani za električno previsoki

Kdo ne pozna nejevoljnih obrazov ljudi, ki dobe mesečni račun za porabo električnega toka? Že spet je račun prehud za današnje razmere! Štediti, štediti.

Dobro, štediti — toda kako? Na temnem hodniku moraš imeti luč, kajti nerad bi treščil z nosom v kakšno oviro, ki je v temi ne vidiš. V temni spalnici otroci nočejo zaspati, v kuhinji pa gospodinja tudi nima vedno prostih rok, da bi iskala stikala.

Svetilka, ki jo vidimo nastlikano, nam pomaga iz vseh zadreg in do nižjih računov za električni tok. Na zunan je podobna popolnoma običajnim visečim svetilkam s stekleno kroglo. Kroglo smo izpustili, da je bolje videti, kako je svetilka napravljena pod njo. Kakor vidimo je tu običajna žarnica, kakršno uporabljamo za polno razsvetitev prostora.

Pod to žarnico in prav teko v stekleni krogli pa je še majhna žarnica, ki se da vklopiti z vrstico na poteg. Istočasno ugasne večja žarnica. Malo žarnico kurj transformator, ki je vdelan v okrov svetilke in

zmanjša napetost toka. Mala žarnica porabi tako za deset wattov toka in tako šele po 100 gorilnih urah za eno kilovatno uro toka. Takšno svetilko postavimo la-

sko v vsak prostor, kjer nam stalna močnejša razsvetljava ni potrebna. Praktično je tudi to, da z enim potegom spremenimo svetlobno moč. Tudi namizne svetilke dobijo že oprcnjene s takšnimi štedilnimi žarnicami, uporabne pa so vse seveda samo za izmenični tok.

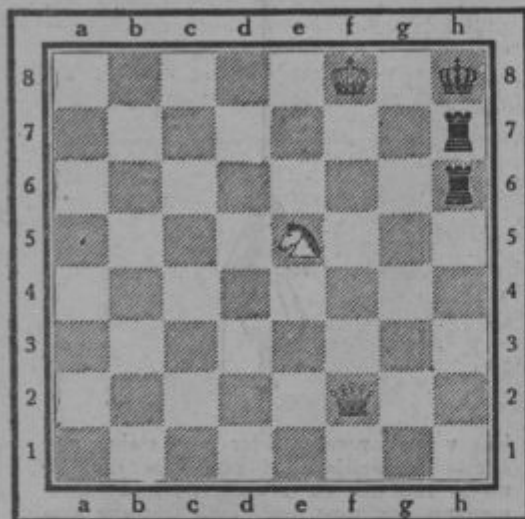
PUST (L. Grimm — Izrezanka)

PROBLEM 147

E. Verkaik

The Sunday Times 27. X. 1935.

Mat v treh potezah

Rešitev problema 146

1. Tg8-b8!, Ld4-c5(a); 2. Tf7-d7+, Lc7-d6; 3. Tb8-b6, c7×b6; 4. T×L mat ali 2... Le5-d4; 3. Tb8-b4!, c5×b4; 4. T×L mat. 1... Ld4-c3 (b); 2. Tf7-d7+, Le3-d2; 3. Tb8-b2, c3×b2; 4. T×d2 mat. Nekaj humoristični šahist je karakteriziral humoristični moment v tem problemu takole: tekač se skuša nasloniti na kakšno steno, kjerkoli pa se postavi, pade kaka deska iz stene.

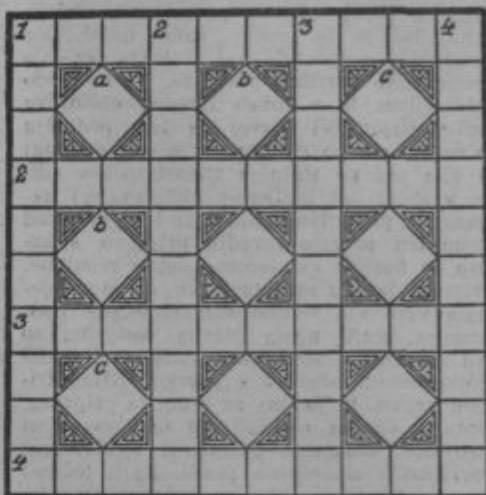
ČAROVEN ŠTIRJAK

Crassus

Vodoravno: 1 in 4 enaki obratnici: vzklik + žensko ime (tudi frigijska gora v starini) + zbogom; 2 in 3 naprej kakor nazaj enako: oglat, krnjav, raskav + ostrog, taborišče, ljudski shod.

Navpik: 1 4 gori in dolj enako: velnik glagola »opratic + tudi (ena črka) + sadež (tožilnik), 2 in 3 istovetni obratnici: orientalska počivalnica (pri Goetheju naslov pesniške zbirke) + dvožložen predlog + pogled. V srednje kvadratke pridejo 7'ogi po 2 črki tako, da od a vodoravno in navzdol nastane iste ime, podobno od b in e. Pomen: a) pokrajina, mesto in izvrst-

no vino, o katerem napačno trdi S. Eppich v nedeljskem »Jutru« 26. I. 36., da je to edina španska trozložna beseda na a s poudarkom na prvem zlogu (prim. alge-

bra, algida, ancora, anfora, angula, itd.); b) sprimek, mešanica, konglomerat, tudi posoda za mleko in priprava za ptičji lov; c) kolnica za avtomobil.

Za pravilno rešitev »Čarovnega štirjaka« razpisujemo nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 26. t. m.

REŠITEV ZLOGOVNICE V ŠTEV. 4.

Zulu, Abel, lama, osa, nabor, rabota, šema, kosilo, Jafa, loghe (čitaj: lonhe), riko-hiša, Sava, Urša, Dako, avto, pika. — Zu, hiša, Sava, Urša, Dako, avto, pika. — Zu, Alula, obel, mana, rasa, Borko, Jamalog, tarifa, hebalo, Prešeran, Marinko, Tahiti, tisa, urnik, vada, avša, kopito.

V zlogovnici sta se vrnila dve stavski pogrški in sicer: vodoravno št. 20 bi morala biti 21, št. 24 pa 25. Navzlic temu so pravilno in o pravem času rešili zlogovnico: Nelly Koštič, Novo mesto; Anton Rakovič, orožniški narednik, Kruševac; Maks Košir, Fran Osredkar, Vlad. Koch, Niko Koritnik, vsi v Ljubljani ter Angelca Šarb, Gornji grad. Za nagrado je bil izzreban A. Rakovič v Kruševcu.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NAČELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—, po raznašalcih dostavljena Din 5.—